

tur impedimentum. Et vitia quidem atque peccata diluuntur omnia, vt si quis contaminauerit suū corpus cum plurimis, quas nulla coniugij lege sociauerit, remittantur ei omnia: sed cōiugia non resoluuntur si quis iterauerit. Culpa enim lauacro non lex soluitur. Nulla enim culpa coniugij, sed lex est. Quod legis est igitur, nō remittitur quasi culpa, sed tenetur quasi lex. Ideo Apostolus quasi legem posuit dicens: Si quis sine crimine est vnus vxoris vir. Ergo quia sine crimine est vnus vxoris vir, tenetur ad legem sacerdotij suscipiendi. Qui autem iterauerit coniugium, culpam quidem non habet coinquinati, sed prerogatiua exiuitur Sacerdotis. Diximus quid legis est, dicamus etiam quid rationis. Sed prius cognoscamus, non solum hoc Apostolum de Episcopo & presbytero statuisse, sed etiam Patres in concilio Niceni tractatus addidisse, neque clericum quemquam debere esse qui secunda coniugia sortitus sit. Quomodo enim potest consolari viduam, honorare, cohortari ad custodiendam viduitatem, seruando marito fidem, quam ipse priori cōiugio non reseruauerit? Aut quid interesset inter populum & Sacerdotem si iisdem astringerentur legibus? Debet preponderare vita Sacerdotis, sicut preponderat gratia. Nam qui alios præceptis suis ligat, debet ipse legitima præcepta in se custodire. *Tom. 3. lib. Epist. 10. Epist. 82.*

monium ad suos ordines admitti possunt.

Patres Niceni ne clericus quidem esse posse statuerunt, qui secunda coniugia sit sortitus

Et post paululum ait: * Vnius vxoris virum. Si ad superficiem tantum litterę respiciamus, prohibet digamum Episcopum ordinari. Si vero ad altiorē sensum conscendimus, inhihet Episcopum duas usurpare Ecclesias. *Tom. 4. lib. de dignitate sacerdot. Cap. 4.*

** 1. Tim. 3.*

CAPVT VNDECIMVM
De Sacramento Matrimonij.

1. Matrimonium seu nuptias damnandas non esse.

T Doce.

*Triples est
virtus castita-
tis, conjugalis,
viduitatis &
virginitatis.*

*Ita predicari
debent virgis
nitas et vidui-
tatis, ut coniu-
gio suis hono-
res referretur.*

*Christus docu-
it non esse da-
mnandas nu-
ptias.*

** I. Cor. 7.*

*Onera matri-
monij.*

*Propter one-
ra & difficul-
tates coniugij
non esse viro
ab vxore dis-
cedendum.*

DOcemur triplicem esse castitatis virtutem: Vnam coniugalem, aliam viduitatis, tertiam virginitatis. Nō enim aliam sic predicamus, vt excludamus alias. Suis quibusque professionibus ista conducitur. In hoc Ecclesiæ opulens disciplina, quōd quos præferat habet, quos reijciat, non habet, atque vtinam habere numquā possit. Ita igitur virginitatem predicamus, vt viduas non reijciamus. Ita viduas honoramus, vt suus honor coniugio referretur. Non hoc nostra præcepta, sed diuina testimonia docent. Reminiscamur itaque quemadmodum Maria, quemadmodum Anna, quemadmodum Sufanna laudentur. *Tom. 1. lib. de viduis.*

Est ergo etiam cælesti voce probata virginitas, dominicisque expetenda præceptis. Quo loco magister diuina vocis imitemur. Nam cum in superioribus coniugium memorauerit nō esse soluendum nisi ex causa fornicationis, in posterioribus integritatis gratiā donūque cōtexuit: vt doceret non damnandas esse nuptias, sed probandas, nuptijs tamen ipsis integritatis studia præferenda. Quis enim tā auersus à vero qui nuptias damnet? Sed quis tam alienus à ratione, qui coniugij onera non sentiat? * Etenim mulier innupta & virgo, cogitat quæ sunt Domini, vt sit sancta corpore & spiritu. Nā quæ nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro. Et præter has molestias quamuis nubendo non peccet, contritionem tamē habebit carnis huiusmodi. Grauis enim partus labor est, grauis creandorum & erudiendorum liberorum molestia. Quibus ante præscripsit, ne quis huiusmodi auerteretur iniurijs. Multæ enim in partus doloribus cōstitutæ, coniugio se renunciare dicunt. Multi etiam matrimonij onera non ferentes, alieno ab vxore auertuntur affectu. Et ideo Apostolus ante præmisit: Iunctus es vxori? noli querere solutionem. Et bene ait: Iunctus es. Quo dā enim vir & vxor nexu inter se amatorio copulantur, & quibusdam inuicem sibi habentis amoris astricti

▲ stricti sunt. Bona igitur vincula nuptiarum, sed tamen vincula: & si vincula, tamen vincula caritatis. Bonum coniugium, sed tamen à iugo tractum, & iugo mundi, vt viro potius cupiat placere, quàm Deo. Bona etiam vulnera caritatis, & osculis præferenda. * Vtiliora enim vulnera amici, quàm volùtaria oscula inimici. Denique Petrus vulneratur, Iudas osculatur. Illum oscula cõdemnant, hunc vulnera emendant. Illius osculis prodicionis vulnera funduntur, istius lacrymis culpa lauatur. Itaque vt ostenderet sermo propheticus bona vulnera caritatis, Ecclesia dicit in Canticis canticorum: Quia vulnerata caritate ego sum. Nemo ergo vel qui coniugium elegit, reprehendat integritatem: vel qui integritatem sequitur, condemnet coniugium. Namque huius sententiæ aduersarios interpretes damnauit iam dudum Ecclesia, eos scilicet qui audeant soluere copulam cõiugalem. Audite enim quid dicat sacrosancta Ecclesia: * Veni frater meus, exeamus in agum, requiescamus in castellis, diluculo surgamus in vinea, videamus si floruit vitis. Multos ager fructus habet, sed ille melior est qui & fructibus redundat, & floribus. Est ergo Ecclesiæ ager diuersis fecundus copijs. Hic cernas germina virginittatis flore vernantia, illic tamquam in campis silue viduitatem grauitate polentem, alibi tamquam vberi fruge coniugij Ecclesiæ segetem replentem mundi horrea, ac veluti maritæ vineæ foetibus torcularia Iesu Domini redùdantia, in quibus fidelis cõiugij fructus exuberat. Tom. 1. lib. 3. de virginibus.

Tunc Iesus ductus in desertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo.] Multi laquei quacumque progredimur: Laquei in corpore, laquei in lege, laquei in pinnis templorum, in crepidinibus parietum tenduntur à diabolo. Laquei in philosophis, laquei in cupiditatibus. Oculus enim meretricis, laqueus est peccatoris. Laqueus in pecunia, laqueus in religione, laqueus in studio castitatis. Exiguis enim momentis

Bona sunt vincula nuptiarum

* Prover. 20.

Nemo qui coniugium elegit, reprehendat integritatem: et qui integritatem sequitur, non condemnet coniugium.

Ecclesia fecunda diuersis fructibus.

Homini christiano multæ collocantur insidie.

*Ecclesia anas-
themate eos fe-
rit qui nuptias
damnare au-
dent.*

mens inclinatur humana, & huc atque illuc pro ver-
sitate suadentis frequenter impellitur. Vider aliquem
diabolus integram & illibatæ castimonie viri, suadet
vt nuptias damnet, quo eiciatur ab Ecclesia, &
studio castitatis à casto corpore separetur. *Tom. 5. lib.*

4. *Comment. in cap. 4. Luca.*

Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocauit
multos.] Quod neque ille qui studijs intentus infe-
rioribus possessiones sibi terrenas coemit, regnum
cœli possit adipisci, cum Dominus dicat: Vende
omnia tua, & sequere me. Nec ille qui emat boues:
cum He isæus occiderit, & populo diuiserit quos ha-
bebat. Et ille qui duxerit vxorem, cogitet quæ mun-
di sunt, nõ quæ Dei. Non quo coniugium reprehendatur,
sed quia ad maiorem honorem vocetur integri-
tas: quoniam mulier innupta & vidua cogitat quæ
sunt Domini, vt sit sancta corpore & spiritu. *Tom. 5.
lib. 7. Comment. in cap. 14. Luca.*

*Coniugium non
est reprehens-
endum.*

II. *Secundas nuptias non esse damnandas.*

*Secundas nu-
ptias non esse
prohibendas.
Sæpe repetitas
nuptias nõ ad
modum probat
Ambrosius.
* 1. Cor. 6.*

SECUNDAS nuptias non prohibemus, sed non sua-
demus. Alia est enim infirmitatis contemplatio,
alia gratia castitatis. Plus dico, non prohibemus se-
cundas nuptias, sed non probamus sæpe repetitas.
Neque enim quicquid licet, & decet. * Omnia mihi
licent, dicit Apostolus, sed non omnia sunt vtilia. Et
vinum bibere licet, sed plurimum non decet. Licet
ergo nubere, sed pulchrius est abstinere. Sunt enim
vincula nuptiarum. *Tom. 1. lib. de viduis.*

*Secunda nu-
ptiæ permittæ
sunt propter
incontinentiã*

Beatior erit si sic permanferit secundum meum con-
siliu[m].] Cum dicit nubat, lege loquitur naturali,
quamquam à Deo primæ nuptiæ sint, secundæ vero
permittæ sunt. Denique primæ nuptiæ sub benedi-
ctione Dei celebrantur sublimiter: secundæ autem
& in præfenti carent gloria. Concessæ sunt autem pro-
pter incontinentiam, & quia solent viduarum iuui-
ores incurere: ac per hoc concedit secundas. Sed
quia melius est vt se contineat, vt dignior sit in futu-
ro,

ro, consilium dat spiritali ratione præcipuum, vt se contineat. *Tom. 5. in cap. 7. 1. ad Corinth.*

III. *Matrimonium vere & proprie sacramentum esse, solaq; morte dissolui.*

MAter & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt & faciunt.] Moralis magister, qui de se ceteris præbet exemplum, atque ipse præceptor, ipse etiam tuorum exsecutor est præceptorum. Præscripturus enim ceteris: Quoniam qui non reliquerit patrem aut matrem suam, non est Filio Dei dignus, sententiæ huic primus ipse se subiecit. Non quo materna refuset pietatis obsequia, (Ipsius enim præceptum est: * Qui non honorauerit patrem aut matrem morte moriatur) sed quia paternis se mysterijs amplius quàm maternis affectibus debere cognoscat. Neque tamen iniuriose refutantur parètes, sed religiosiores copulæ mentium docentur esse, quàm corporum. Ergo nõ debuerunt foris stare, qui Christum videre quarebant. * Prope est enim verbum in ore tuo, & in corde tuo. Intus igitur verbum, intus & lumen. Vnde & ille ait: * Accedite ad eum, & illuminamini. Si enim foris stantes nec ipsi agnoscuntur parentes, & propter nostrum fortasse non agnoscuntur exemplum: quemadmodum nos agnoscimur si foris stemus? Nec putet aliquis offendiculum esse pietatis, vbi mandatum legis impletur. Si enim relinquet homo patrem aut matrem, & adhærebit vxori suæ, * & erunt duo in carne vna, recte sacramentum hoc in Christo seruatur & Ecclesia. *Tom. 5. lib. 6. Comment. in cap. 8. Lucæ.*

Mysterium hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.] Mysterij sacramentum grande in vnitatem viri ac feminae esse significat. Nec hoc prodit, sed aliam causam quæ non discordet à memoria mysterio flagitat, quàm scit ad profectum humani generis pertinere, hoc est, Ecclesiæ & Saluatoris, vt sicut relictis parentibus homo vxori suæ ad-

hæret, ita & relicto omni errore, Ecclesiæ adhæreat & subijciatur capiti suo, quod est Christus. *Tom. 5. in cap. 5. Epist. ad Ephes.*

Denique ideo tentatur Sara pudicitia, vt exigitur omnium. Nam & Abimelech in vxorem sibi eam sumserat. *Et dixit ei in nocte Deus: Ecce tu morieris propter mulierem. Aduertimus adulterium diuino iudicio morte puniri. Ideoque addidit: Hæc autem commoratur cum viro. Habent quidem omnes viri mulierisque concubitus nulla legitimi matrimonij forte celebrati suam culpam. Discite etiam, qui ad gratiam baptismatis tenditis, velut quidam fidei candidati continentia disciplinam sobriam. Nulli licet

* Gen. 20.

*Adulteriū di-
uino iudicio
morse puniuntur*

*Nulli licet scire
mulierem
præter vxorē.*

* 1. Cor. 7.

Mar. 6.

*Non licet ma-
rito, vxore vi-
uente, aliā du-
cere.*

*Qui vxorē di-
mittit Deū au-
torem copulae
suae esse dissi-
detur.*

*Nō licet vxori
repudiate
viuente viro
alij nubere.*

scire mulierem præter vxorem. Ideo coniugij tibi datum est ius, ne in laqueum incidas, & cum aliena muliere delinquas. Iunctus es vxori, noli quærere solutionem, quia * non licet tibi vxore viuente, vxorem ducere: nam & aliam quærere, cum habeas tuam, crimē est adulterij: hoc grauius, quod putas peccato tuo auctoriarem lege quærendam. *Tom. 4 lib. 1. de Abraham patriarcha, Cap. 7.*

Omnis qui dimittit vxorem suā, & ducit alteram, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur. Noli vxorem dimittere, ne Deum tuæ copulae diffitearis auctore. Etenim si alienos, multo magis vxorios debes tolerare & emendare mores. Audi quid dixerit Dominus: Qui dimittit vxorem, facit eam mœchari. Etenim cui non licet viuente viro, mutare coniugium, potest obreperere libido peccandi. Itaque qui auctor erroris, etiam reus culpæ est. Quò cum paruulis facta dimittitur? Quò turbanti vestigio grandæua detruditur? Durum, si excludas parætē, pignora teneas: vt ad contumeliam caritatis, addas etiam pietatis iniuriam. Durius, si propter matrem etiam filios simul pellas, cum magis redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculosum, si fragilem adolescentulæ ætatem errori offeras? Quàm impium, si eius destitutas senectutem, cuius deso-

dehonoraueris iuuentutem? Ergo inhonoratū stipendijs, & veteranum Imperator dimitrat in gloriam, atque imperij sui possessione detrudat, & rusticum laboris effectū agro suo propulset agricola? An quod in subditos nefas est, in comparem fas est? Dimittris ergo vxorem quasi iure sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex humana nō prohibet, sed diuina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum verere. Audi legem Domini, cui obsequuntur etiam qui leges ferunt: * Quae Deus coniunxit, homo non separet. * *Matth. 19.*
 Sed non solum hic caeleste praeceptum, sed quoddam etiam opus Dei soluitur. Paterisne, oro, liberos tuos viuente te esse sub vitrico? aut in columi matre de-
 gere sub nouerca? Pone, si repudiata non nubat: & haec viuo viro tibi debuit displicere, cui adultero fidem seruauit? Pone, si nubat: necessitas illius tuum crimen est: & coniugium quod putas, adulterium est. Quid enim refert, vtrum aperta criminis confessione, an mariti specie adulteriū admittas? nisi quod grauius est legem criminis fecisse quam furtū. *Tom. 5. lib. 6. Comment in cap. 16. Luca.*

Matrimonij opus Dei.

Qui repudiat iam à viro dicit, adulteriū committit.

Vxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam.] Hoc Apostoli consilium est, vt si discesserit propter malam conuersationē viri, iam innupta maneat. *Tom. 5. in cap. 7. Epist. 1. ad Corinth.*

Non putauit hic pretereundum, quod ex aduersarijs nostris plurimi obseruauerunt, Ambrosium paullo post in explicatione eiusdem capituli 7. Epist. 1. ad Corinth. vire, si ab vxore adultera diuortij faciat, vt alij nubat permittere mulieri, vt nūc dictum est, non permittere. Verba illius haec sunt: Et virum vxorem non dimittere.] Subauditur autem excepta fornicationis causa. Et ideo non subiecit dicens sicut de muliere, quòd si discesserit manere sic: quia virò licet ducere vxorem, si dimiserit vxorem peccantem: quia non ita lege constringitur sicut mulier, caput enim mulieris vir est. Haec Ambrosius. Quae cum videantur ijs repugnare quae in cap. 16. Luca eum scripsisse meminimus, parem vtriusque scilicet mariti & vxoris conditionem esse, ac neutri licere, ob commissum adulterium,

alterutro repudiato superstitite, nouas nuptias contrahere, non
 * Lib. 4. Sen- dubitarunt * Petrus Lombardus & * Gratianus, quibus ex
 tent dist. 35. recentioribus assentiuntur nonnulli, locum ex Commentario
 * In cap. vxor in Epistolam ad Corin: hios mendosum esse, & aliter ab Am-
 32. quast. 7. brofio scriptum, vel Amanuensi suo dictatum, quàm in libro
 MS. aut etiam hodie in impressis existet. Quam opinionem

non improbo quidem, magnos enim, vt diximus, auctores ha-
 bet: magis tamen probo, quod vir magni iudicij * Gulielmus
 Lindanus Episcopus Ruremundensis obseruauit, inter ea tes-
 timonia nullam esse reipsa pugnam, & eam, quæ prima sa-
 cie apparet, commode tolli posse, si alterum de iure diuino, al-
 terum, quo plus priuilegij uiris quàm mulieribus conceditur,
 de humano & ciuili accipiat. Ea: cõciliatio Ambrosij uer-
 bis confirmatur. Inquit in cap. 16. Luce: Dimittis ergo vxo-
 rem quasi iure sine crimine, & putas id tibi licere, quia lex
 humana non prohibet, sed diuina prohibet. Qui hominibus ob-
 sequeris Deum verere. Audi legem Domini, cui obsequuntur
 etiam qui leges ferunt, &c. Quæ ostendunt Ambrosium mis-
 nime confirmare Aduersariorum de diuortio opinionem.

III. Matrimonium esse signum coniunctionis Christi cum Ecclesia.

Propter hoc relinquet homo patrem & matrem,
 & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna.]
 Ad vnitatem commendandam vnitatis dedit exem-
 plum, vt sicut vir & mulier vnum sunt per naturam,
 ita & Christus & Ecclesia vnum intelligatur esse per
 fidem. Mysterium hoc magnum est, ego autem dico
 in Christo & Ecclesia.] Mysterij sacramentum gran-
 de in vnitatem viri & feminae esse significat. Nec hoc
 prodit, sed aliam causam quæ non discordet à me-
 morato mysterio flagitat, quam scit ad profectum hu-
 mani generis pertinere, hoc est, Ecclesiae & Saluato-
 ris, vt sicut relictis parentibus, homo uxori suæ ad-
 hæret, ita & relictis omni errore, Ecclesia adhæret
 & subijciatur capiti suo quod est Christus. Tom. 5. in
 cap. 5. ad Ephes.

*Sicut vir et mu-
 lier vni sunt
 per naturam,
 ita Christus et
 Ecclesia vnum
 sunt per fidem.*

*Mysterij sa-
 cramentum
 grande est in
 vnitatem viri
 & feminae.*

V. *Extra matrimonium, quamcumque viri & mulieris comixtionem esse peccatum.*

Denique ideo tētatur Sara pudicitia, vt exigatur omnium. Nam & Abimelech in vxorem fibi eam sumferat. Et dixit ei in nocte Deus: *Ecce tu morieris propter mulierem. Aduertimus adulterium diuino iudicio morte puniri. Ideoq̄ue addidit, Hæc autem commoratur cum viro. Habēt quidem omnes viri mulierisque concubitus nulla legitimi matrimonij sorte celebrati suā culpam. Discite etiā qui ad gratiam baptismatis tenditis, velut quidam fidei candidati continentix disciplinam sobriam. Nulli licet scire mulierem, præter vxorem. Ideo coniugij tibi datum est ius, ne in laqueū incidas, & cum aliena muliere delinquas. Tom. 4. lib. 1. de Abraham patriarcha, Cap. 7.

* Gen. 20.

Oēs viri mulierisq; concubitus nulla legitimi matrimonij sorte celebrati habent suam culpam.

VI. *Absque carnali copula verum matrimonium constare posse.*

Nec illud moueat quod ait: * Quia Ioseph accepit coniugem suam, & profectus est in Aegyptum. Desponsata enim viro coniugis nomen accipit. Cū enim initiatur coniugium, tunc coniugij nomen asciscitur. Non enim defloratio virginitatis facit coniugium, sed pactio coniugalis. Denique cū iungitur puella, coniugium est, non cū virili commixtione cognoscitur. Tom. 1. lib. de institutione virginis, Cap. 6.

* Matth. 1.

Pactio coniugalis nō defloratio virginitatis facit coniugium.

VII. *Certos consanguinitatis & affinitatis gradus, qui impediunt matrimonium, recte ab Ecclesia constitutos esse.*

Ambrosius Paterno. Paterni quidem vnanimis mei salutationem legi, sed cōsultationem haud quaquam paternam, vt velis filio neptem copulare ex filia, sed nec auo te, nec patre dignā. Itaque quid consulueris considera. Omne enim quod agere vo-

Non licet filio copulare neptem ex filia.

lumus, prius nomen facti eius interrogemus, & tunc utrum laude an vituperatione dignum sit, existimabimus. Verbi gratia, misceri mulieri quibusdam voluptas est, medicorum etiam pueri corporibus vtile ferunt. Sed considerandum utrum coniugi, an extraneæ, deinde nuptæ, an innuptæ. Si quis desponsata sibi & tradita utatur, coniugium vocat. Qui alienæ expugnat pudorem, adulterium facit, cuius vel solo nomine reprimitur plerumque tentandi audacia. Hostem ferire victoria est, reum æquitas, innocentem homicidium. Quod si quis percipiat animo, reuocat manum. Ergo etiam tu quid consulas, quæso tecum retractes. Coniugium vis inter filios nostros componere. Quæro utrum pares copulandi, an impares sint. Sed, nisi fallor, compares appellari solent. Boves qui iungit ad aratrum, equos ad currum, pares eligit, & ut ætas conueniat & forma: nec natura discrepet, nec decoloret diuersitas. Tu copulare paras filium tuum & neptem ex filia, hoc est ut accipiat fororis suæ filiã, diuersa licet matre quàm socrus editus. Interroga nominum religionē, nempe auunculus iste illius, illa huius neptis vocatur. Nec ipse te reuocat sonus nominum, cum hic auum resonet, illa hoc nomen ad auunculum quod ad auum referat? Quanta deinde etiam reliquorum confusio vocabulorum. Idem auus & socer vocabere, ea quoque tibi neptis & nurus diuerso nomine nuncupabitur. Mutabuntur etiam fratres diuersa vocabula, ut illa foreris fratri sit, iste gener forori. Nubar auunculo suo neptis, & immaculatorum pigeorum caritas illecebrosus amore mutetur? Super hoc igitur meam à sancto viro Episcopo vestro expectari sententiam non opinor neque arbitror. Nam si ita esset, & ipse scribendum putasset. Non scribendo autem significauit quod nequaquam hinc dubitandum arbitretur. Quid enim est quod dubitari queat, cum lex diuina etiam paruulos fratres prohibeat conuenire in coniugalem copulam, qui sibi quarto sociatur gradu? Hic autem

Lex diuina paruulos fratres prohibet conuenire in copulam coniugalem.

gradus

gradus tertius est, qui etiã civili iure à cõsortio coniugij exceptus videtur. Sed prius sacrae legis scita interrogemus. Præterdis enim in tuis litteris quod permillum hoc diuino iure connubium huiusmodi pignoribus existimeretur, eo quòd non sit prohibitum. Ego autem & prohibitum assero: quia cum leuiora interdicta sint de patruelibus fratribus, multo magis hoc quod arctioris est plenum necessitudinis interdictum arbitror. Qui enim leuiora astringit, grauiora non soluit, sed alligat. Quod si ideo permillum putas, quia specialiter non est prohibitum, nec illud prohibitum sermone legis reperies, ne pater filiam suam arripiat vxorẽ. Numquid ideo licet, quia non est prohibitum? Minime. Interdictũ est enim naturæ iure, interdictum est lege quæ est in cordibus singulorum. Interdictum est inuiolabili præscriptione pietatis, titulo necessitudinis. Quanta huiusmodi inuenies non interdicta lege per Moysen edita, & tamen interdicta sunt quadam voce naturæ. Multa quæ sunt quæ licet facere sed non expedit. * 1. Cor. 6. licent, sed non expediunt: omnia licent, sed non edificat. Si ergo etiam ab ijs nos reuocat Apoitolus quæ non ædificant, quomodo faciendum putamus quòd & non licet legis oraculo, & non ædificat discrepante pietatis ordine. Et tamen illa ipsa vetera quæ fuerant duriora, temperata sunt per Euangelium Domini Iesu. * 2. Cor. 5. Transierunt vetera, ecce facta sunt noua. Quid tam solemne quàm osculum inter auunculum & neptem, quod iste quasi filia debet, hæc quasi parenti? Hoc igitur in offensæ pietatis osculũ suspectum facies de talibus cogitando nuptijs, & religiosissimum sacramentum caris pignoribus eripies. Sed si diuina te prætereunt, saltem Imperatorum præcepta, à quibus amplissimum accepisti honore, haudquaquam prætereire te debuerunt. Nam Theodosius Imperator etiam patruelles fratres, & consobrinos ueruit inter se coniugij nomine conuenire, & seuerissimam poenam statuit, si quis temerare ausus esset fratrum

Gradus tertius etiam civilis iure à consortio coniugij exceptus videtur

Im.

* 1. Cor. 6.

* 2. Cor. 5.

Theodosius Imperator ueruit patruelles fratres, et cõ-

fratrum

*fobrimos coniu-
gij nomine in-
ter se cõuenire* fratrum pia pignora, & tamen illi inuicem sibi equa-
les sunt, tantummodo quia propinquitatis necessi-
tudine & fraternę societatis ligantur vinculo, pieta-
ti eos voluit debere quod nati sunt. Sed dicis alicui
*Paucorũ prius
legia non faci-
unt legem com-
munem.* relaxatum: Verum hoc legi non præiudicat. Quod
enim commune statuitur, ei tantum proficit, cui re-
laxatum videtur. Longe diuersa iniuria. Illud tamen
licet in veteri testamēto legimus, vt aliquis vxorem
suam sororem diceret, istud inauditum, vt quisquam
neptem suam in vxorem accipiat & cõiugem dicat.
Iam illud pulcherrimum quod negasti neptem tuam
auunculo suo tuo filio propinquo semine conueni-
re, quia non agnationis ei legitimo iure sed cognati-
onis copuletur necessitudine. Quasi vero & veteri-
ni fratres, id est, diuerso patre, sed eadem matre geni-
ti possint diuerso sexu inter se coniugio conuenire,
cũ & ipsi agnationis ius habere non queant, sed
cognitionis tantum sibi titulo connexi sint. Vnde
oportet ab ea descendas intentione, quæ etiam si lice-
ret, tamen tuam familiam non propagaret. Debet
enim tibi filius noster nepotes, debet etiam neptis
carissima pronepotes. Vale cum tuis omnibus. Tom.
3. lib. 8. Epist. Epist. 66.

VIII. In matrimonij vsu spectandum esse si-
nem propagandæ prolis.

POST hos autem dies cõcepit Elisabeth vxor eius,
& occultabat se mensibus quinque, dicens: Quid
mihi sic fecit Dominus in diebus, quibus respexit au-
ferre opprobrium meũ inter homines?] Magna san-
ctis cura est verecũdiæ, vt plerumque in ipsis pudor
voti sit, sicut hoc loco aduertimus sanctã Elisabeth,
quæ vtrique filios habere cupiebat, occultantem se
mensibus quinque. Quæ causa occultationis est, ni-
si pudoris? Est enim vnicuiq; officio præscripta ætas:
& quod tempore decet, tempore non decet: æuique
mutatio facti vniuscuiusque mutat sæpe naturam.
Sunt etiam ipsi quædam tempora præscripta coniu-
gio,

gio, quando dare operam liberis sit decorum. Dum *Decorum est*
 anni vigent, dum suscipiendorum liberorum spes est, *operam dare*
 dum generandi vsus est in exemplo, copulæ quoque *procreãdis lib*
 vsus in studio est. At vero vbi matura æui senectus *beris dum spes*
 successerit, & ætas regendis liberis habilior quàm *est suscipiēdo*
 creandis, pudor est legitimi licet coitus indicia *rum liberorū.*
 stare, & grauari alienę gratis onere, & tumescere al-
 uum nõ sui temporis fructu. Senes enim ab ipsa con-
 cluduntur ætate, & iusto intemperantiæ pudore re-
 uocantur facere opera nuptiarum. Adolescentes ipsi
 plerumque filiorum vota præterdunt, & excusan-
 dum arbitrantur ætatis calorem generationis affe-
 ctu, quanto magis senibus agere turpe est, quod ad-
 olescentibus pudor est confiteri? Quinetiam ipsi iu-
 uenes sobria timore diuino corda qui temperant, *Quidam susce*
 suscepta plerumque sobole renunciant operibus iu- *pta sobole ab*
 uentutis. Et quid mirum de hominibus, si pecudes *usu matrimo-*
 quoque muto quodam opere loquuntur generandi *nij abtinent.*
 sibi studium, non desiderium esse coeūdi? Siquidem *Bestiæ generã-*
 vbi semel grauem aluum sibi senserint, & genitali al- *di studio con-*
 uo semen receptum, iam nec cõcubitum indulgent, *greduntur.*
 nec lasciuiam amantis sed curam parētis assumunt.
 At vero homines nec conceptis, nec Deo parant, *Homines beo*
 illos contraminant, hunc exasperant. *Prius quàm te, *stis saepe intē-*
 inquit, formarem in vtero, noui te, & in vulua matris *perantiores.*
 sanctificauit te. Ad cohibendam petulantiam tuam, ** Hierem. 1.*
 manus quasdam tui auctoris in vtero hominem for-
 mantis aduertis. Ille operatur, & tu sacri vteri secre-
 tum incestas libidine. Vel pecudes imitare, vel De-
 um verere. Et quid de pecudibus loquor? Terra ipsa
 à generandi opere sæpe requiescit: & si impatienti
 hominum studio iactis frequenter feminibus occu-
 petur, impudentiam mulctat agricolæ, & fecundita-
 tem sterilitate commutat. Ita quidem in ipsis ele-
 mentis ac pecudibus ab vsu non cessare generandi,
 naturæ pudor est. Merito ergo etiam sancta Elisa-
 beth erubescerebat gratiam, & si nõ cognosceret cul-
 pam. Nam etsi concepit de viro, (Neque enim aliter
 de

de hominis ortu fas est credere) tamē partus sui erubescerebat etatē. Et rursus caruisse se gauderebat opprobrio. Pudor est enim fœminis nuptiarū prœmia non habere, quibus hæc sola est causa nubendi. Hoc igitur opprobrium consolatur sui pudore sublato, pudore, ut dixi, quod pudebat eam propter etatem. Unde intelligi potest, quia iam non conveniebant inter se cōcubitu coniugali. Neque enim ea quæ senilem non erubesceret coitum, erubesceret partum, & tamen erubescit onus parētis quamdiū nescit mysterium religionis. Illa quæ occultabat se quia conceperat filium, iactare se cœpit quia generabat prophetam. Et quæ erubescerebat ante, benedixit: & quæ dubitabat ante, firmatur. Ecce enim, inquit, ut vox salutationis tuæ facta est in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo. Itaque magna voce clamavit ubi Domini sensit aduentum, quia religiosum credidit partum. Nulla enim causa pudoris, ubi propheta ortus data non affectata fidem generationis ascisceret. *Tom. 5. lib. 1. Cōment. in cap. 1. Lucæ.*

IX. Non licere Catholicis matrimonium contrahere cum infidelibus.

Sed prope nihil gravius quam copulari alienigenæ, ubi & libidinis & discordiæ incentiva & sacrilegij flagitia consantur. Nam cum ipsum coniugium velamine sacerdotali & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest coniugium dici, ubi non est fidei concordia? Cum oratio communis esse debeat, quomodo inter dispares deuotione potest esse coniugij communis caritas? Sæpe plerique capti amore fœminarum fidem suam prodiderunt, ut patrum populus in Beelphegor. * Unde Phinees arrepto gladio interfecit Hebræum & Madianitem fœminam, & mitigabat indignationem diuinam, ne totus populus exstingueretur. Quid de pluribus exemplis loquar? Ex multis vnum proferam, ut eius cōmemoratione liqueat quàm perniciosum sit alienigenæ

Non potest coniugium dici, ubi non est fidei concordia.

* Num. 25.

Quàm periculosum sit cum

nigenæ

nigenę mulieris afciuilfe copulam. * Quis fortior, & muliere infide
 ab incunabilis fuis munitior Dei Spiritu quàm Na- *li matrimonij*
 zaræus Samfon? Et ipfe proditus est, & ipse per mu- *contrahere.*
 lierem non potuit suam tenere gratiam. Tom. 3. lib. * Iudic. 16.

Epist. 9. Epist. 70.

Constrinxit autem Abraham (seruum seniore Abraham no-
 domus suæ) vt non de semine Chananaeorum vxor- *luit Isaac mu-*
 rem accersiret domino suo, quorum generis auctor *lierē Chanæ*
 patrem non honorauerat, & ideo maledictionis he- *ritatem trans-*
 reditatem transmisit in suos: vt cognoscamus fidem, *rederet.*
 & quandam hereditatem de auctoris prosapia in ijs
 requirēdam, quos nobis volumus adiungere. * Cum * *Psal. 17.*

sancto enim sanctus eris, & cum peruerso peruer-
 teris. Si hoc in alijs, quanto magis in coniugio, vbi *In cōiugio ma-*
 vna caro, & vnus spiritus est? Quomodo autem po- *xima habēda*
 test congruere caritas, si discrepet fides? Et ideo ca- *ratio fidei &*
 ue Christiane, gentili aut Iudæo filiam tuam trade- *religionis.*

re. Caue, inquam, gentilem aut Iudæam atque alie-
 nigenam, hoc est, hæreticam, & omnem alienam à
 fide tua vxorem accersas tibi. Prima cōiugij fides, *Hæretici & à*
 castitatis gratia est. Si idola colat, quorum prædican- *Catholica fide*
 tur adultertia, si Christum neget, qui præceptor & re- *alicui nobis a-*
 munerator est pudicitia, quomodo potest diligere *lienigena sūt.*

pudicitia? Si Christiana sit, non est satis, nisi ambo *Remunerator*
 initiati sitis sacramento baptismatis. Simul ad ora- *pudicitia Chri-*
 tionem nocte vobis surgendum est, & cōiunctis præ- *stus.*

cibus obsecrādus Deus. Accedit aliud insigne casti- *Vigiliae chris-*
 moniæ, si credas à tuo Deo tibi, quod sortitus es, cō- *stianorum.*

iugium datū. Vnde & Salomon ait: * A Deo, inquit, * *Prover. 19.*
 præparabitur viro vxor. Non possunt hoc dispa-
 rē fide credere, vt ab eo, quem non colunt, putent sibi

conubij impartitam gratiam. Ratio docet, sed am-
 plius exempla cōmouent. Species illecebra mulieris *Exempla docēt*
 decepit etiā fortiores maritos, & à religione fecit *infansas esse*
 discedere. Et ideo tu vel amori consule, vel errorem *nuptias que*
 caue. Primū ergo in coniugio religio queritur. Ideo *inter dispa-*
 Abraham proximam quæsiuit dare vxorē filio suo *fide cōtrahunt*

Et tu proximam quære. Quis est proximus? Qui se- *uir.*
 cit,

* *Lucæ 10.* cit, inquit, misericordiam. * In Evangelio hoc dixit Dominus Iesus. Et tu proximam seminis Abraham require, & propinquam proximi tui. Semen Abraham Christus, ipse est proximus omnium, qui super omnes fecit misericordiam, tollens peccata mundi. *Tom. 4. lib. 1. de Abraham patriarcha, Cap. 9.*

Omnis qui dimittit uxorem suam, & ducit alteram, mœchatur: & qui dimissam ducit, mœchatur.] Pius arbitrator dicendum de lege coniugij, vt postea de prohibendo diuortio disputemus. Quidam enim putant omne coniugium à Deo esse, maxi-

* *Matth. 19.*

* *1. Cor. 7.*

Christiani non copulantur gentilibus Dei iudicio.

* *Prover. 19.*

me quia scriptum est: * Quæ Deus coniunxit, homo non separet. Ergo si omne coniugium à Deo, omne coniugium non licet solui. * Et quomodo Apostolus dixit: Quod si infidelis discedit, discedat? In quo mirabiliter & noluit apud Christianos causam residere diuortij, & ostendit non à Deo omne coniugium. Neque enim Christiani gentilibus Dei iudicio copulantur, cum lex prohibeat. Sed occurrit illud, quod ait Salomon: * Domum & substantiam patres partiuntur filijs, à Deo autem præparabitur viro uxor. Quod qui in Græco legit, non putat esse contrarium. Bene enim dixit Græcus ἀφ' οὐρα. Harmonia enim, conueniens & apta rerum omnium dicitur commissa eonnexio. Harmonia est, cum fistulæ organi per ordinem copulatæ legitime tenent gratiam cantilenæ, chordarumque aptus seruat ordo concordiam. Itaque non habent harmoniam suam nuptiæ, quando Christiano viro gentilis mulier non legitime copulatur. Ergo ubi nuptiæ, harmonia: ubi harmonia, Deus iungit. Vbi harmonia non est, pugna atque dissensio est: quæ non est à

* *1. Ioan. 4.*

Deo, * quia Deus caritas est. *Tom.*

5. lib. 8. Commentariorum in cap. 16. Lucæ.

FINIS LIBRI TERTII.

CON-